

BACHELOROPPGAVE

Visste du at barns atferd kan endres etter hvilke «briller» du har på?

Did you know that children's behavior can change according to what “glasses” you are wearing?

Kandidatnummer: 120

Fullt navn: Linn Blindheim Stensland

BLU3D-1006

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Merete Nornes- Nymark

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innhold

1.0 Innledning	3
2.0 Teori	3
2.1 Utagerende atferd	4
2.2 Forskjeller mellom vanlig negativ atferd og alvorlige atferdsvansker	4
2.3 Vellykket arbeid med utagerende atferd.....	5
2.4 Relasjon til barn med utagerende atferd.....	7
3.0 Metode.....	8
3.1 Ulike metoder	9
3.2 Intervju og informanter	10
3.3 Etske retningslinjer og personvern	11
4.0 Empiri	11
4.1 Utagerende atferd	12
4.2 Vellykket arbeid med utagerende atferd.....	13
4.3 Relasjon til barn med utagerende atferd.....	15
5.0 Drøfting	15
5.1 Er voksnes oppfatning av utagerende atferd hos barn en avgjørende faktor?	16
5.2 Har ulike faktorer en rolle for vellykket arbeid med utagerende atferd?	17
5.3 Betydningen av relasjoner mellom voksne og barn for vellykket arbeid med utagerende atferd?	19
5.4 Konsekvenser for barn med utagerende atferd i sammenheng med personalet sin kunnskap, holdninger og tilrettelegging i hverdagen	20
6.0 Avslutning.....	21
Litteraturliste	22
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	23
Vedlegg 2: Intervjuguide	24

1.0 Innledning

I bacheloroppgaven min har jeg valgt å skrive om temaet utagerende atferd hos barn. Jeg har et ønske om å kunne skape en bedre hverdag for disse barna. For å kunne skape en bedre hverdag og få mer kompetanse på temaet, anser jeg ved å skrive om dette temaet kan jeg lære mye mer. Fra tidligere jobberfaring og praksis har jeg opplevd at mange av de voksne i barnehagene ikke «takler» disse barna. «Disse barna» blir ofte et irritasjons moment. Hvorfor er det sånn? Er det dårlige relasjoner? eller dårlige holdninger? Jeg merker at jeg trekkes mot barn med utagerende atferd, det oppleves som spennende og givende. Jeg ønsker å finne ut om sosial kompetanse, relasjoner, og kompetanse i personalgruppen er viktige begrep som spiller inn når det kommer til arbeid med utagerende atferd hos barn. Alle barnehagene skal bruke rammeplanen som et verktøy i hverdagen. Rammeplanen (2017) sier at barnehagen skal fremme vennskap og felleskap. Videre sier rammeplanen: *«Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.22).* Hvordan legger barnehagen til rette for utvikling av vennskap og sosialt felleskap for barn med utagerende atferd? Opplever barn med utagerende atferd å alltid være i positivt samspill med andre i barnehagen? Dette er spørsmål som jeg har lyst og finne svar på, og har derfor valgt problemstillingen: «Hvordan arbeide forebyggende med utagerende atferd hos barn i alderen 3-6 år?». Ved å finne ut hvordan ulike barnehager jobber med utagerende barn i alderen 3-6 år, håper jeg å få informasjon om de spørsmålene jeg stiller.

2.0 Teori

Jeg vil starte med å definere utagerende atferd og hvordan ulike forfattere beskriver utagerende atferd hos barn. Videre vil jeg skrive om forskjeller mellom vanlig negativ atferd og alvorlige atferdsvansker. I teori delen vil jeg også skrive om hva ulike teoretikere mener er vellykket arbeid med utagerende atferd. Til slutt skriver jeg om relasjoner og hvorfor det er så viktig å bygge en bærende relasjon til barn, og hvordan arbeidet med relasjon kan brukes spesielt til de som har en vanske som kan slå ut i en atferd som omgivelsene har problemer med å håndtere.

2.1 Utagerende atferd

«Utagerende atferd forteller noe om hvordan den vanskelige atferden arter seg. Her sies noe om at atferden ageres utover, altså den går utover andre» (Sollesnes, s.42, 2018).

Sollesnes (2018) sier at vanskene barnet har, kan være av forskjellig karakter og ha ulike årsaker, men de skaper også vansker for omgivelsene, enten dette er skolen, familien, vennekrets eller andre (s.42). Videre sier han at barns atferd kan ses i sammenheng med barnets sosiale kompetanse. Barn har sine spesielle egenskaper, og de har sitt temperament, som i noen sammenhenger kan føre til at de reagerer uønsket på omgivelsenes krav og forventninger. Arbeid med barnets selvregulering kan bidra til at det tar større ansvar for egen læring (Sollesnes, 2018, s.49).

Barn utfordrer oss med sin kommunikasjon, sine reaksjoner, sin væremåte og oppførsel, og ulike barn utfordrer ulike voksne. De såkalte utagerende barna kan være de som uroer, tester grenser, ødelegger og forstyrrer mens de innadvendte barna, de barna som er vanskelig å komme innpå, som er vanskelig å forstå, de gir lite kontakt, og som faktisk kan være utfordrende å aktivisere. Å leve med alvorlige belastninger over lang tid for eksempel, kan for barn gi utslag i form av en atferd, enten utagerende eller innagerende reaksjoner (Kinge,2015, s.10).

Ogden (2015) hevder problematferd hos barn kommer til uttrykk på mange måter. Videre sier han noen barn er høyrøstede, trekker hverandre opp, mens andre kan være uhøflige og grove i munnen. Det finnes også barn som i konflikter truer eller plager andre, disse barna viser ofte tegn til sinne og frustrasjon (s.12). Frilek, valgfrie aktiviteter og på uteområdet er mindre strukturerte situasjoner hvor utagerende tendenser kommer særlig til uttrykk. I organisert lek og aktiviteter viser barn med problematferd mindre interesse til å delta enn andre barn (Ogden, 2015, s.12).

«Barn er derfor ikke utfordrende; det ville i tilfelle være en karakteristikk, en definisjon som stempler og stigmatiserer barnet. Men barn utfordrer oss, det vil si meg og deg, og beskriver noe av det som skjer i rommet, i kommunikasjonen mellom oss og barnet. Klarer vi å lese «mellom» linjene og fange opp underliggende og indirekte budskap?» (Kinge,2015, s.10). Det kan tenkes at Kinge (2015) her snakker om å finne faktoren til hva som utløser den utagerende atferden, og den utagerende atferden kan være barnets måte å kommunisere med oss voksne på.

2.2 Forskjeller mellom vanlig negativ atferd og alvorlige atferdsvansker

Barnets kontroll over følelser blir utviklet i førskolealderen, og en atferd blir da etablert (Drugli,2013, s46). Drugli (2013) viser til Egger og Angold (2006) som sier at dette innebærer for eksempel at evnen til å regulere sinne, håndtere frustrasjon og la være å møte negativ stimuli med uhensiktsmessige

verbale eller fysiske responser øker for de fleste barn i denne perioden (s.46). Det er helt normalt at alle barn viser tegn til vanskelig atferd og sinne av og til. Barn starter gjerne med trassatferd i to-tre års alderen, og det er denne aldersgruppen som har det høyeste nivået i aggresjon. Etter denne aldersperioden synker aggresjonsnivået (Drugli,2013, s.46).

Aggresjon er vanlig å dele inn i to typer: reaktiv og proaktiv aggresjon. Disse to formene henger ofte sammen. Størksen, Idsoe og Roland (2001) definerer i Drugli (2013) reaktiv aggresjon slik: «Reaktiv aggresjon er en reaksjon på en hendelse eller situasjon som forekommer like før barnets aggressive handling, og som oppleves frustrerende for barnet» (s.47). Barn med mye reaktiv aggresjon har sterke emosjonelle vansker og utfordringer med å regulere sterke følelser. Disse barna har ofte en tendens til å oppfatte andres handlinger som fiendtlige, de kan bli lett sint og dermed angripe andre (Drugli,2013, s.47). Proaktiv aggresjon defineres av Størksen, Idsoe og Roland (2001) i Drugli (2013) slik: «Proaktiv aggresjon er definert som uprovosert, negativ atferd som har til hensikt å skade eller tvinge en annen person. Barn som utøver mye proaktiv aggresjon, føler ofte heller tilfredshet enn skyld over det de har gjort» (s.47).

Når barns sosiokognitive kompetanse øker, vil blant annet barnets språk utvikles, noe som da gjør at det blir lettere å formilde følelser og løse sosiale problemer på en annen måte enn ved sinne og fysisk reaksjon. Barn som fortsetter å vise en negativ atferd selv om den sosiokognitive kompetansen øker, kan være verdt å være oppmerksom på. Selv om sinne er en normal reaksjon hos mennesker, kan barn som ikke lærer å kontrollere sinne sitt streve i samspill med andre, og i verste fall bli sosialt ekskludert fra jevnaldersfelleskapet (Drugli,2013, s.48).

Sinne og trass kan være en reaksjon på konflikter med andre barn, eller at det er noe annet i miljøet som stresser barnet. Aggressiv atferd kan også være en reaksjon på noe barn utsettes for, og fra barnets side kan det være et forsøk på å mestre noe som er vanskelig for det. Det er da viktig at de som er rundt barnet undersøker hvilke kontekster den aggressive atferden oppstår. Det kan være mange ulike faktorer i barnets miljø som utløser atferdsvanskene, og det må da lages tiltak som er gjennomførbare på barnets nivå. Dersom barnets atferd allerede har rukket og blitt fastlås, trengs det derimot tiltak rettet mot både barnet og barnets miljø. Gode redskaper som kartleggingsverktøy er viktig for at en skal klare å skille mellom normal vanskelig atferd og alvorlige atferdsvansker. For at en atferd skal representere en alvorlig vanske, må den gå utover barnets funksjon, og den må skille seg fra normalatferd for aldersgruppen (Drugli,2013, s.50).

2.3 Vellykket arbeid med utagerende atferd

Når barn opptrer utagerende kan våre holdninger og handlinger være med på å påvirke direkte det som skjer i barnet, og det som skjer mellom barnet og andre. Det kan slå begge veier, vi kan bidra til

å redusere følelsestrykket i situasjonen, eller kan vi bidra til å forsterke barnets atferd.

Atferdsregulerende tiltak, det vil si tiltak som retter seg mot å endre barns atferd og reaksjonsmåter som «straff»/ belønning, konsekvenser, grensesetting og så videre kan ha motsatt effekt. Dette kan gjøre at atferden til barnet trappes opp (Kinge,2015, s.18). Kinge (2015) sier at hun opplever denne effekten dersom vi samtidig ikke klarer å roe ned situasjonen og opprettholde relasjonen til eller alliansen med barnet. Hun sier at atferdsregulerende tiltak kan også oppleves som en sterk avvisning og gi signaler om at «du er ikke god nok som du er», og etterlate barnet i dyp ensomhet om det å skulle endre seg selv og sin atferd. Videre sier hun at dersom vi møter barn som utfordrer oss, med en åpen nysgjerrighet på og undring over hva deres atferd er et uttrykk for, i den hensikt å forstå mer, bredere og dypere, kan imidlertid veien til de gode virksomme, treffsikre og utviklingsstøttene tiltakene bli vesentlig forkortet (s.18).

Sollesnes (2008) trekker frem i Sollesnes (2018) at den menneskelige faktoren i et tiltak, kan ha en avgjørende betydning. Videre sier han hva den enkelte profesjonelle legger i vellykket tiltak, er knyttet til holdninger, verdier og toleranse (s.14). I en undersøkelse gjort av Sollesnes (2018) finner han ut at barn responderer positivt atferdsmessig på en akseptert og forståelsesfull holdning hos den profesjonelle (s.14). For barn med utagerende atferd er tilpasning viktig. Tiltak som den profesjonelle har lyktes med i arbeidet med ett barn, er ikke sikkert fungerer like bra i arbeidet med et annet barn. En vesentlig faktor i arbeidet med tiltak er individuell tilrettelegging på bakgrunn av kjennskap til hva som er viktig for det enkelte barn (Sollesnes,2018, s.14). Sollesnes (2018) sier hans forskning viser at kvaliteter ved den profesjonelle tilnærming til barnet hun eller han arbeider med, er av stor betydning for barnets endrings- og utviklingsprosess (s.15). To vesentlige begrep i pedagogisk arbeid er forståelse og holdning. Disse to begrepene danner grunnlaget for hva som faktisk blir gjort (Sollesnes, 2018, s.15).

Alle barn trenger trygghet, og grenser gir trygghet. Ettergivenhet, utydighet og uklare meldinger kan føre til økt forvirring og ikke nødvendigvis være hjelpsomt. Gode dialogiske samtaleøyeblikk med barnet i fredstid, er også av betydning for at barnet skal kunne oppleve at det slipper til med sine egne ord, tanker, opplevelser og følelser. Gode samtaler kan også bidra til å hjelpe barnet med å sette ord på følelser og tanker. For at vi voksne som møter barnet i en profesjonell sammenheng skal ha forståelse og innsikt, må vi ha empati. Med en empatisk tilnærming kan vi forsøke å sette oss inn i barnets følelser og se situasjonen gjennom barnets øyne. For å kunne støtte barn å bli en god samhandlingspartner trenger vi vår innlevelse, og vi trenger vår evne til å gå med barnet. Vi trenger hele vår relasjonelle kompetanse (Kinge, 2018, s.26).

Være sammen er et program som er utarbeidet av førsteamanuensis Pål Roland og førsteamanuensis Ingunn Størksen ved Senter for Atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger. Være sammen har sitt hovedmål å heve kompetansen hos alle ansatte i barnehagene. Dette går ut på implementering av det autoritative voksen-perspektivet, med varme og grensesettende voksne. Voksenrolle som helhet skal være preget av varme og respekt for barnet, enten det handler om relasjonsbygging eller det å sette grenser (Roland & Størksen, 2012, s.3).

2.4 Relasjon til barn med utagerende atferd

Kinge (2015) trekker frem mer enn noe andre har de utfordrende barna behov for å oppleve omsorg, empati og akseptering fra menneskene rundt seg. Det å bare være der for barnet kan ofte være nok, en som ikke dømmer, kritiserer eller kjefter når noe som ikke skal skje kanskje skjer. Barn vil som oftest ikke gjøre negative handlinger. Intensjonen er ikke å forårsake ødeleggelser, men kanskje barnet har så mye energi, kreativitet og nysgjerrighet at en ofte handler før en tenker. Da kan det være godt med en som ser bakenfor barnets handlinger og trøster og oppmuntrer. En stor del av arbeidet handler om å frigjør barns bekymringer og nederlagsopplevelser som synes å hindre deres energi og pågangsmot. Ved at noen andre har tro på barnet, støtter det og heier på det får barnet tro på seg selv, tro på det livet det lever og tro på det livet som venter (s.59).

Professor og psykiater Finn Skårderud i Kinge (2015) sier: *«Det kan være nok med den ene som ser og forstår, men det trenger minst en. Den ene som ser forbi den dårlige atferden og mangelen på sjarm, og som tåler de dumme tingene. Det er den ene som ser, men også tror på en forandring. De gir seg ikke når den unge er i ferd med å gi opp»* (s.30). Det Finn Skårderud beskriver her gir oss et godt eksempel på hvor viktig det er for barn med utagerende atferd og ha minst en som anerkjenner dem.

Vi mennesker sies å være sosiale vesener, og en relasjon er en sosial forbindelse. Proust (1963) i Sollesnes (2018) skilte mellom interaksjon og relasjon. Han sier at relasjon blir som den «indre» tilknytningen mennesker har til hverandre eller som «et bånd av følelser, håp, tillit, tiltro og kjærlighet». Videre sier han at interaksjon viser til handlingen som skjer mellom to eller flere personer (s.69). I en relasjon kan en ha ulike roller og bidra på hvert sitt nivå, men det blir allikevel en samspillarena der begge parter bidrar. For at begge parter skal bli deltakende må vi finne den rette balansen mellom å ta og gi. Det kan være krevende å fungere godt i en relasjon, og vi trenger en kompetanse som vi har bygget opp gjennom våre egne relasjonserfaringer tidligere i livet (Sollesnes, 2018, s.70).

Relasjonserfaringer med andre personer utvides i tidlig alder ved en god og trygg tilknytningsprosess. Tilknytningsprosessen oppstår mellom det lille barnet og den nærmeste omsorgspersonen ved å få grunnleggende behov som mat, stell og trygghet. Et lite barn registrer raskt om den nærmeste omsorgspersonen dekker disse behovene (Sollesnes, 2018, s.70). Fogany i Sollesnes (2018) har forsket på barns evne til å regulere følelser, og han fant da ut at trygg tilknytning bidrar til at barnet seinere klarer å regulere følelser, å skille mellom ulike type følelser og å forstå andres følelser på en meningsfull måte. Dessverre er det slik at tilknytningsprosessen ikke er like god for alle barn. Ved en utrygg, unnvikende tilknytningsprosess viser det seg at barnet ikke ser ut til å være sterkere knyttet til en omsorgsperson mer enn en tilfeldig annen. Drugli (2012) i Sollesnes (2018) sier da at barnet har indirekte lært at det å knytte seg til andre mennesker ikke er så viktig. Tilknytningsprosessen sies å være viktig for hvordan barn evner å møte relasjoner det blir en del av seinere i livet (s.70).

Olsen (2016) mener evnen til å bygge gode, positive relasjoner i samspill med andre krever en gitt kompetanse. Hun trekker frem en relasjon vil alltid dreie seg om mer enn en. Du samspiller med dem eller det som er rundt deg, og i en relasjon er du mer enn bare deg selv (s.16). Spurkeland (2013) trekker frem i Olsen (2016) relasjonskompetanse beskrives som ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, vedlikeholder og reparerer relasjoner mellom mennesker. Hver gang vi møter andre mennesker og blir utfordret i måten vi kommuniserer på blir kompetansen aktivert. Relasjonskompetanse kan utvikles og er noe ikke statisk (s.59).

Ogden (2015) er også en av de som mener kompetanse hos voksne er viktig for å etablere gode relasjoner med barn. Få barn per voksen, et godt utdannet og stabilt personal høyner kvaliteten av omsorgen for barna. Han hevder prosesskvaliteten blir påvirket av forholdstallet mellom barn og voksne. Dette begrunner han med at flere voksne gir bedre muligheter for å styrke kvaliteten på relasjoner og samhandling (s.73).

3.0 Metode

I denne delen vil jeg først gjøre rede for forskjellen på kvantitative og kvalitative metoder. Videre vil jeg skrive om fordeler og ulemper med metoden jeg har valgt å bruke. Deretter vil jeg ta med hvordan jeg gjennomførte min metode.

Når vi skal undersøke noe er metoden i møte med det vi vil undersøke redskapet vårt. For å få den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår, bruker vi metode til å samle inn data. Ved å få frem ny kunnskap og til å etterprøve i hvilken grad påstander er sanne, gyldige eller holdbare, trenger vi ulike metoder. Sosiologen Vilhelm Aubert (1985) formulerer metode slik: «En metode er en

fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilke som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder.» (Dalland,2017, s.51)

3.1 Ulike metoder

Dalland (2017) trekker frem ulikheter ved de to ulike metodene. Kvantitative metoder har den fordel at de gir data i form av målbare enhet. Tallene gir oss muligheter til å foreta regneoperasjoner, enten vi ønsker å finne gjennomsnittlig inntekt i befolkningen eller hvor stor prosent av befolkningen som er avhengig av sosialhjelp. Videre sier han at de kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (s.52). Videre trekker Dalland (2017) frem begge metodene er orienterte metoder som bidrar på hver sin måte til en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og hvordan institusjoner, grupper og enkeltmennesker handler og samhandler (s.52). Det som skiller kvalitativ og kvantitativ metode, er hvordan metoderetningene er knyttet til måten en samler data på. Når en skal få svar på et spørsmål eller et problem må en velge seg ut en metode som er passende til det en vil ha informasjon om. Det er ikke alltid en gjør de funnene som en ønsker. Noen metoder er svært personavhengige, jo bedre du mestrer metoden, desto bedre blir resultatet (Dalland, 2017, s.54).

Jeg ønsket å få mest mulig informasjon fra fagfolk som jobber daglig med barn med utagerende atferd, og anser derfor en kvalitativ metode som den mest passende. Hadde jeg valgt en kvantitativ metode basert på tall og statistikk, er det ikke sikkert jeg hadde fått like mye informasjon. Dalland (2017) sier at en samtale er det viktigste redskapet du har i arbeidet med andre mennesker. Han sier videre at fra den profesjonelle samtalen er ikke veien så lang til et forskningsintervju (s.63). Det som Dalland sier var avgjørende for meg og hvordan jeg skulle velge metode, jeg ønsket å gå i dybden av min problemstilling som er: «Hvordan arbeide forebyggende med utagerende atferd hos barn i alderen 3-6 år?». Med tanken på å gå i dybden av problemstillingen min anså jeg at intervju egner seg best.

Det finnes både fordeler og ulemper ved å velge en kvalitativ metode når en skal undersøke noe. En av fordelene kan være at intervjupersonen vil beskrive sine erfaringer og sin selvoppfatning av temaet. Ved et intervju vil en få i gang en samtale og skape sine egne inntrykk, i motsetning til en kvantitativ metode der en får datafunn (Bergsland,2014, s.70). «Et intervju er en mellommenneskelig situasjon, en samtale mellom to partnere om et tema av felles interesse» (Bergsland,2014, s.72). En av ulempene som kan oppstå dersom ikke intervjueren skaper en trygg atmosfære for den som skal bli intervjuet. Ved å skape en trygg atmosfære er det lettere for den intervjuede til å snakke fritt om sine egne opplevelser og følelser. Intervjueren må skaffe seg kompetanse på det temaet en har valgt for å kunne tolke hva som blir sagt. Det kan under et intervju oppstå noen etiske dilemmaer, som

intervjueren må ta stilling til og reflektere over. Som intervjuer har en et etisk og moralsk medansvar for at ikke informanten skal føle at han eller hun har utlevert seg eller barnehagen på en slik måte at det føles ubehagelig (Bergsland, 2014, s. 72).

3.2 Intervju og informanter

Når jeg skulle starte med intervju, måtte jeg finne informanter som hadde kompetanse og interesse for temaet jeg hadde valgt. Det kan være svært verdifullt å få del i fagfolks erfaringer og kunnskap på denne måten (Dalland, 2017, s.76). Jeg visste at det fantes noen pedagoger som «brenner» for dette temaet i en kommune, ettersom jeg hadde nylig deltatt på et «være sammen» kurs. Programmet «være sammen» har som hovedmål å heve kompetansen hos alle ansatte i barnehagen. Dette går ut på implementering av det autoritative voksen-perspektivet, med varme og grensesettende voksne. Teoridelen i programmet er utarbeidet av førsteamanuensis Pål Roland og førsteamanuensis Ingunn Størksen ved Senter for Atferdsforskning ved Universitetet i Stavanger. Dalland (2017) sier at hvis en velger å undersøke de som en tror har noe å fortelle om, eller som er interessert i det en vil vite mer om, kalles det for et strategisk utvalg (s.57).

Når jeg skulle kontakte informantene valgte jeg å gjøre det via epost. Jeg spurte tre forskjellige informanter om de kunne tenke seg å delta i et intervju. Jeg startet med et lite antall intervjupersoner, dersom informasjonen jeg hadde fått av disse viste seg å være spinkel hadde jeg kontaktet flere som kunne gi meg mer informasjon. I eposten forklarte jeg hvem jeg var, hvordan jeg ønsket å gjennomføre intervjuet, og jeg sendte med et informasjonsskriv (vedlegg 1) om taushetsplikt, anonymitet og diverse annen informasjon. Da kunne informantene lettere ta stilling til om de ville delta på et intervju. Jeg skrev også at jeg var tilgjengelig for å svare på spørsmål dersom de lurte på noe, eller trengte mer informasjon. Alle tre informantene var positive og ville gjerne stille opp på et intervju. Jeg vet at en barnehage hverdag kan være hektisk til tider så de tre informantene ønsket å ha intervju når de hadde plantid. To av pedagogene kunne ha intervju i barnehagen hvor de jobbet, og en pedagog ville ha intervju via skype.

På forhånd hadde jeg gjort klart en intervjuguide (vedlegg 2). Intervjuguiden valgte jeg å ikke sende ut til informantene på forhånd, noe som jeg fikk inntrykk av at de synes var greit. Etter jeg hadde gjennomført pilotstudie gjorde jeg meg erfaringer med hva som fungerte bra og hva som fungerte dårlig. En av erfaringene jeg gjorde var at det fungerte bra for meg og kun ta notater og ikke bruke lydopptak. Alle mine informanter kunne gjennomføre intervjuet på den dagen og tidspunktet vi hadde avtalt. Det første intervjuet mitt varte i ca. 30 min, det andre i 40 min, og de siste intervjuet varte i 35 min. Jeg noterte som sagt underveis i intervjuene, og etter hvert intervju satt jeg meg ned for å reflektere over og notere umiddelbare inntrykk.

3.3 Etiske retningslinjer og personvern

Forskningsetikk belyser viktige aspekter, ved behandlingen av personopplysninger. Bergsland (2014) viser til Lov om behandling av personopplysninger §1, der det blir trukket frem at den enkelte ikke skal bli krenket (s.83). Mirjam Bergsland (2014) sier at etiske dilemmaer kan knyttes til selve problemstillingen, til undersøkelsesopplegget, innsamling av data og til analyse og drøfting av datamaterialet. Videre sier hun diskusjonen om forskerens etiske ansvar kan i særlig grad knyttes til tre hovedprinsipper; informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser (s.83-84).

I et samtykke skjema skal informantene informeres om undersøkelsens overordnede mål, at det er frivillig og delta, og informanten kan trekke seg når som helst. Informanten skal få kjennskap til formålet med undersøkelsen og hva som er hovedtrekkene i prosjektet (Bergsland,2014, s.83), noe som fremkommer i informasjonsskrivet mitt (vedlegg 1).

I en bacheloroppgave må en student gi informanter fiktive navn eller koder, dette er for at en ikke skal avsløre informantens identitet og offentliggjør personlig data. Mine informanter har jeg gitt navnene Kjersti, Thea og Mette. Ved at dette opprettholdes kalles det konfidensialitet. Når en jobber med et prosjektarbeid kan den være vanskelig for studenten å definere hva som er sensitive opplysninger (Bergsland, 2014, s.85). Bergsland (2014) forteller om en gylden regel som går ut på å ikke ha med mye personlig informasjon om de individuelle deltakerne i vurderingen av prosjektet og dets individuelle opplegg (s.85).

En må ta hensyn til konsekvenser som kan påføres informantene under et prosjektarbeid. NESH (2006) siterer i (Bergsland, 2014, s.85) om prinsippet om konsekvens slik: «Forskere har et ansvar for å unngå at de som utforskes utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger.» Konsekvenser kan også handle om fordeler. Som informant kan en være skeptisk til å delta i studentens bachelorprosjekt, men det kan også bidra til ny kunnskap, refleksjon og ettertanke (Bergsland,2014, s.85). Etter mine intervju fikk jeg e-post fra en av informantene der hun takket for intervjuet og skrev at intervjuet hadde bidratt til refleksjon og mer inspirasjon til arbeidet med utagerende atferd hos barn. I intervjuguiden prøvde jeg å stille spørsmål som ikke kunne påføre skade eller andre alvorlige belastninger for informantene.

4.0 Empiri

Jeg starter med å presentere informantene mine, deretter skal jeg presentere resultatet i min datainnsamling. Empiri delen har jeg valgt å dele inn i tre ulike kategorier der informantene mine blir presentert som Kjersti, Thea og Mette.

Kjersti er utdannet barnehagelærer, og har jobbet som pedagog i barnehagen siden 2001. Hun startet som pedagogisk leder på liten avdeling, men har de siste årene jobbet på stor avdeling. Kjersti har også vært pedagog på enkeltbarn.

Thea var ferdig utdannet barnehagelærer i 2001, og har siden da jobbet i barnehagen som pedagogisk leder. Hun har jobbet som pedagogisk leder på stor avdeling i ca. 18 år. Thea jobber også som ressurs veileder i programmet være sammen.

Mette har jobbet i barnehagen i ca. 8 år, og var ferdig utdannet barnehagelærer i 2012. Hun har jobbet som pedagogisk leder på stor avdeling i alle år, noe erfaring som styrer.

4.1 Utagerende atferd

I intervjuet valgte jeg å starte med å spørre om begrepet utagerende atferd. Jeg ville få informantenes personlige inntrykk og hva de la i begrepet.

Kjersti starter med å si: «Barn som har det vanskelig, barn som ofte har det vanskelig med å uttrykke seg». Hun ser mye frustrasjon og sinne hos disse barna. Kjersti opplever ofte at barn med utagerende atferd har vansker med å forholde seg til grenser, de feiltolker voksne og barn og kan derfor havne lett i konflikter. Hun sier videre at barn med utagerende atferd har et høyt aktivitetsnivå og en uro i kroppen.

Thea svarer: «Når det avviker fra normal atferd. Husk på at normal atferd er veldig stor, men når det ødelegger for barnets utvikling er det utagerende atferd.» Videre sier hun det er mye lyd med disse barna, mye armer og ben. Mange av de kan være kreative. Barn med utagerende atferd blir ofte Theas hjertebarn. Hun sier «De må bli rammet inn, få tett oppfølging og bli sett». Hun vil legge til i forhold til begrepet utagerende atferd, det er spennende og utfordrende å jobbe med. Det gir hun en mestringsfølelse og glede ved å kunne skape gode dager for barn med utagerende atferd.

Mette svarer dette er aktive og urolige barn. Barn med utagerende atferd har dårlig impuls kontroll og er kroppslige barn. Hun sier at det er mye lyd rundt disse barna. Hun opplever oftest gutter med utagerende atferd, hun har vært borti jenter også, men som oftest gutter. Videre sier hun at barn med utagerende atferd har ofte dårlig språkutvikling. De viser mye frustrasjon og sinne dersom de ikke mestrer det de hadde satt seg som mål. Dårlig språkutvikling, frustrasjon og sinne mener hun henger sammen. Det kan være vanskelig å forstå hva de vil frem til, som igjen skaper sinne og frustrasjon. Mette påpeker at utagerende atferd kan være mange grunner til, som for eksempel en diagnose, familiesituasjon og sorgreaksjon.

4.2 Vellykket arbeid med utagerende atferd

Kjersti sier at på sin avdeling jobber personalet med å være autoritative voksne. De ønsker å utøve lik praksis, og setter like grenser for barna. Videre sier hun som pedagog må hun holde ting «varmt», ta opp ting på avdelingsmøter, gi veiledning til personalet og lage gode, strukturerte tiltaksplaner.

Kjersti er opptatt av at personalgruppen skal ha samme forståelse av barn med utagerende atferd. Hun påpeker at barn er ikke vanskelig, men har det vanskelig. Dersom personalgruppen ikke har forståelse for dette, kan de kreve og forvente mer hos barn med utagerende atferd. Det kan være lurt å fordele ansvar på vakter, sånn at alle i personalet må være med å «dra lasset». En skaper også tilhørighet og mestring hos sine kollegaer, noe som kan bidra til å skape et godt arbeidsmiljø. «Dersom vi ansatte har det bra på jobb, er det lettere å skape en god hverdag for barn med utagerende atferd. Positive holdninger fra oss voksne smitter over på barna».

Videre sier Kjersti det er avgjørende at personalet har kunnskap og bruker forskningsbasert teori for å kunne veilede barn. Kjersti sier det er viktig at barn med utagerende atferd blir tatt vare på og personalet må ramme inn hverdagen deres. Hun har god erfaring med dagstavler. Det bidrar til at barn med utagerende atferd får en strukturert hverdag der de vet hva som skal skje, og når det skal skje. På avdelingen til Kjersti deler de barna inn i mindre grupper, hun sier barn med utagerende atferd trenger mindre personer å forholde seg til. «Jo mindre personer å forholde seg til, desto mindre sjans for at konflikter oppstår». Kjersti trekker frem banking time. Det er et tiltak som innebærer en voksen som setter av spesiell tid for disse barna for å være til stede for dem på barnas egne premisser. Hun sier at banking time åpner for muligheten til positivt og annerledes samspill mellom den voksne og barnet. Eksempler på banking time kan være matlaging, tur, bygging av Lego, tegning osv. Kjersti sier ved å stadig passe på at banken går i pluss, så vil man kunne fortsette en positiv relasjon med barnet på tross av forskjellige utfordringer. Banking time er et tiltak de bruker mye på Kjersti sin avdeling.

Kjersti sier: «for å skape vellykket arbeid må en finne ut hva som utløser den utagerende atferden. Først da kan en sette inn tiltak og legge best til rette for barn med utagerende atferd». Videre sier hun tiltakene prøves ut i barnehagen først, deretter videre til andre instanser for å få mer hjelp. Hun opplever ved å ta tak i ting og lage de rette tiltakene så kan utfordringene løse seg, en blir gjerne mer bevisst på hva akkurat det barnet trenger.

Thea mener at en må ta i bruk teori og ha kompetanse om temaet for å skape vellykket arbeid med utagerende atferd. Hun sier personalgruppen må diskutere, og bruke mye tid på å reflektere over eget arbeid. Videre sier hun at en må lage tiltak som alle klarer å gjennomføre, både for barnet og personalet sin del. Tiltakene må være gjennomførbare på barnets nivå, og det må ikke være for

mange tiltak om gangen. «I en personalgruppe er det mange personligheter, noen voksne er rolige og kan ta sin personlighet inn i arbeidet, noen må kanskje justere sin personlighet». Thea påpeker at det er alltid vi voksne som skal justere oss, ikke barna. Som Kjersti har Thea god erfaring med dagstavle. «Det kan være et hjelpemiddel for barn du ikke tenker øver kan ha behov for det». Vi vet at dagstavle fungerer godt for barn med utagerende atferd, de får en ryddigere hverdag og de blir oppmerksomme på hva vi voksne kan forvente av dem i løpet av dagen.

I motsetning til Kjersti opplever Thea at det fungerer bedre for barn med utagerende atferd å ha en fast voksen rundt seg. Dersom hun har kapasitet til det, tar hun ansvar for tiltakene selv. Hun kan også gi ansvaret til en av de andre i personalgruppen. Videre sier hun at barnet må alltid ha et tilgjengelig fang. Det er viktig at barnet har faste plasser i settinger som måltid, samling og i garderoben. Thea drøfter ofte barn med utagerende atferd med en spesial pedagog, og viderefører tips og ideer inn i barnehage hverdagen.

Thea synes det er et stort ansvar å jobbe med barn med utagerende atferd, hun tar det på alvor. Hun er opptatt av at barn skal ikke bli prisgitt hvem de møter, de skal bli møtt av folk som har en faglig ryggsekk med seg. Som pedagoger har alle samme utdanning og barn skal møte kompetente folk. Thea sier hun har ofte dårlig samvittighet som pedagogisk leder. Hun vet hva som skal til for å skape vellykket arbeid, men det er ikke alltid hun strekker til. Hun bruker mye tid på struktur og finne ut av hva som utløser den utagerende atferden. Videre sier hun «voksne som jobber med utagerende barn må ha en strikk som kan strekkes lang, være tålmodig, være uthvilt og ha energi til å gjennomføre den jobben en har startet. Alltid starte med blanke ark etter en konflikt. Det spiller ingen rolle om det har gått en time, en dag eller en uke, men en må alltid starte med blanke ark». Thea sier av erfaring vet hun å jobbe med barn med utagerende atferd er krevende. Det er da viktig å ha selvinnsikt og kunne gi beskjed til de andre i personalgruppen, «i dag er jeg ikke påskrudd» og be om at noen andre kan overta. Dette mener hun er viktig for relasjonen til den voksne og barnet, det er ikke heldig for noen av partene om den ene er negativt ladet.

Mette jobber i en gårdsbarnehage. De bruker dyrene som terapi for alle barn, men mest for de barna med utagerende atferd. Hun sier de deler barna inn i mindre grupper og har ulike fjøsgrupper. Videre sier hun en voksen og et barn bruker gjerne en formiddag sammen i fjøset for å skape en god relasjon, tilknytning og opplevelse, på samme måte som Kjersti bruker tiltaket banking time. Mette sier de bruker mye tid ute sånn at barn kan få utløp for energi og det høye aktivitetsnivået sitt. Hun opplever at det oppstår mindre konflikter ute i det fri enn inne.

Mette sier hun er opptatt av barns behov og lager tiltaksplaner deretter. Hun påpeker at hun lager alltid tiltaksplaner med to mål om gangen, sånn at personalet kan jobbe sammen og ikke «gaper»

over urealistiske mål. Videre sier hun at hele personalgruppen må jobbe sammen. «Det er viktig å ha kunnskap om temaet, som pedagog er det da lettere å veilede sine kollegaer. En må ta tak i de utfordringene som er, og ikke skyve dem under teppet». Mette mener det er ikke alltid tiden strekker til, men en må lage en best mulig hverdag for barna. Når en jobber med barn med utagerende atferd vil det oppstå konflikter i løpet av dagen, voksne må kunne stå i konflikten, se barnets behov og lytte til det.

4.3 Relasjon til barn med utagerende atferd

Når jeg stiller spørsmålet: Opplever du at barns atferd kan endres etter hvilken voksen som er i samhandling med barnet, med tanke på relasjoner? Svarer alle tre informantene mine at det gjør de. Kjersti svarer momentant ja og sier det er avgjørende hvordan en møter barn. «Det har mye å si om hvilke «briller» en tar på seg i ulike situasjoner, og vi kan vise ulike holdninger med kroppsspråk». Personalets holdninger er avgjørende for om de er gode voksne eller ikke. Hun trekker frem voksnes definisjonsmakt og profesjonell omsorg. Videre mener hun personalet må ha evnen til å starte med blanke ark. Kjersti sier det er de voksne sin oppgave å bygge relasjoner til barn, og personalet må alltid være profesjonell i jobben sin.

Thea mener dette kommer tydelig frem og det handler mye om inntoning og om en er villig til å se barnet. Videre sier hun voksne må kunne ta til seg teori og videreføre teorien i praksis. Det kan være avgjørende hvilken dag den voksne har. Hun sier barn med utagerende atferd kan bli mer trigget av en autoritær voksenrolle. Thea nevner banking time som et godt tiltak for å skape en god relasjon.

Mette utdyper med at «det kan en se med engang». Videre trekker hun frem at noen voksne har evnen til å kunne sette seg inn i barns ulike behov, andre mestrer det ikke like bra. De voksne som har denne evnen, får lettere relasjoner med barn som har utagerende atferd. Hun nevner mange eksempler som har oppstått i korona epidemien, hvor det fort kan bli en ustrukturert hverdag med mangel på bemanning. Hun erfarer barn med utagerende atferd ikke alltid takler en ny vikar på avdelingen, det kan da være lurt at en av de faste ansatte tar ansvar for dette barnet til vikaren og barnet har fått en relasjon.

5.0 Drøfting

Jeg vil i denne delen trekke trådene mellom empiri og teori, og få frem sammenhenger for å belyse min problemstilling: «Hvordan arbeide forebyggende med utagerende atferd hos barn i alderen 3-6 år?».

5.1 Er voksnes oppfatning av utagerende atferd hos barn en avgjørende faktor?

Kinge (2015) beskriver de såkalte utagerende barna med de som uroer, tester grenser, ødelegger og forstyrrer (s.10). Ogden (2015) utdjupe problematferd hos barn kommer til uttrykk på mange måter. Videre sier han noen barn er høyrøstede, trekker hverandre opp, mens andre kan være uhøflige og grove i munnen. Det finnes også barn som i konflikter truer eller plager andre, disse barna viser ofte tegn til sinne og frustrasjon (s.12). Alle mine informanter hadde tilsynelatende samme oppfatningen av hva som kjennetegner utagerende atferd hos barn. De forbinder barn med utagerende atferd som urolige, kroppslige og med et høyt aktivitetsnivå. Kjersti sier: «Barn med utagerende atferd er barn som har det vanskelig og har vansker med å uttrykke seg.» Hun ser ofte mye sinne og frustrasjon hos disse barna. Utsagnet til Kjersti forteller meg om hennes forståelse og holdning til barn med utagerende atferd. Kjersti viser at hun ikke definerer et barn fordi det er vanskelig, men hun ser forbi den utagerende atferden og mener barnet har det vanskelig. Vi må klare å lese «mellom» linjene og fange opp underliggende og indirekte budskap (Kinge, 2015, s.10).

Drugli (2018) hevder for at en atferd skal representere en alvorlig vanske, må den gå utover barnets funksjon, og den må skille seg fra normalatferd for aldersgruppen (s.50). Thea sier utagerende atferd er når det avviker fra normal atferd. Videre sier hun normal atferd er veldig stor, men når det ødelegger for barnets utvikling er det utagerende atferd. Thea sitt utsagn ligger tett opptil det som Drugli (2018) hevder. Drugli (2018) trekker frem at selv om sinne er en normal reaksjon hos mennesker, kan barn som ikke lærer å kontrollere sinnet sitt streve i samspill med andre, og i verste fall bli sosialt ekskludert fra jevnalderfelleskapet (s.50). Jeg forstår det slik med å ikke klare å kontrollere sinnet sitt og streve i samspill med andre over lengre tid vil det gjøre noe med utviklingen til barnet. For meg kan det virke som voksne må kunne klare å skille mellom normal atferd og utagerende atferd. Dette må de kunne for å tilrettelegge best mulig for barn med utagerende atferd. Dersom utagerende atferd ikke fanges opp eller tilrettelegges på best mulig måte kan det skape til proaktiv aggresjon hos utagerende barn (Drugli,2018, s.47). Etter analyse av svarene til informantene mine finner jeg igjen i det som Kinge (2015) påpeker, barn vil som oftest ikke gjøre negative handlinger (s.59). Ved å trekke sammen tråder fra det som blir fremhevet i teorien og informantene sine utsagn, tenker jeg at informantene har kunnskap og en bevissthet om at voksnes oppfatning av utagerende atferd hos barn kan være en avgjørende faktor.

Drugli (2018) hevder når barns sosiokognitive kompetanse øker, vil blant annet barnets språk utvikles, noe som da gjør at det blir lettere å formidle følelser og løse sosiale problemer på en annen måte enn ved sinne og fysisk reaksjon (s.58). Mette erfarer at barn med utagerende atferd ofte har dårlig språkutvikling. Hun mener dårlig språkutvikling, sinne og frustrasjon henger sammen. Det kan være vanskelig å forstå hva de vil frem til, som igjen skaper sinne og frustrasjon. Mette sine utsagn

ligger tett til hva Drugli (2018) hevder, at utagerende atferd og dårlig språkutvikling henger sammen. Denne kunnskapen og bevisstheten vil ha betydning for hvordan Mette møter og forstår problematikken, dersom hun klarer å la barnet gjøre seg forstått, til tross for dårlig språkutvikling, vil det skape mindre frustrasjon og sinne hos barnet. Barn som sliter mye med sinne og som ikke klarer å kontrollere dette vil få konsekvenser, som Drugli (2013) hevder, de vil streve i samspill med andre og i verste fall bli ekskludert fra jevnalderfelleskapet (s.48).

5.2 Har ulike faktorer en rolle for vellykket arbeid med utagerende atferd?

Kinge (2015) sier alle barn trenger trygghet, og at grenser gir trygghet. Ettergivenhet, utydelighet og uklare meldinger kan føre til økt forvirring og ikke nødvendigvis være hjelpsomt (s.26). I barnehagen hvor Kjersti jobber er de opptatt av å være autoritative voksne. De ønsker å utøve lik praksis og sette like grenser for barn. Videre sier Kjersti positive holdninger smitter over på barna, og som støttes av Kinge (2015), som trekker frem at når barn opptrer utagerende kan våre holdninger og handlinger være med å påvirke direkte det som skjer i barnet, og det som skjer mellom barnet og andre (s.18). Det kan tenkes at det som Kjersti hevder kan få betydning for barna, positive holdninger smitter over på barna, og en vil da kunne hjelpe barnet til å vise sine positive sider. Dersom barnet møter en uinteressert voksen som har en «bryr meg ikke» holdning, vil barnet da tenke at det er en slik oppfatning vi skal ha til ulike situasjoner i livet? Eller er det slik dersom barnet møter en interessert voksen som har en «jeg ser deg, forstår deg og ser deg» holdning, føler barnet seg anerkjent og vil ta disse holdningene med seg videre i ulike situasjoner? Med tanke på hva informantene mine har trukket frem og hva teoretikerne sier er det det siste spørsmålet som fremstår som viktig ledetråd i arbeidet med utagerende barn. I en undersøkelse gjort av Sollesnes (2018) finner han ut at barn responderer positivt atferdsmessig på en akseptert og forståelsesfull holdning hos den profesjonelle (s.14).

For barn med utagerende atferd er tilpasning viktig. Tiltak som den profesjonelle har lyktes med i arbeidet med ett barn, er ikke sikkert fungerer like bra i arbeidet med et annet barn. En vesentlig faktor i arbeidet med tiltak er individuell tilrettelegging på bakgrunn av kjennskap til hva som er viktig for det enkelte barn (Sollesnes,2018, s.14). Dette trekker alle informantene mine frem, da de nevner dagstavle som et tiltak for barn med utagerende atferd. De mener det skaper en mer struktur over hverdagen, og barna blir mer oppmerksomme på hva som kan forventes av dem i løpet av dagen. Sollesnes (2018) sier barn har sine spesielle egenskaper, og de har sitt temperament, som i noen sammenhenger kan føre til at de reagerer uønsket på omgivelsenes krav og forventninger (s.49). Kan det tenkes at med en dagstavle som verktøy, skaper vi en lettere hverdag for barn med utagerende atferd? Barna møter en dagstavle om morgningen som gir de et signal på hva som forventes og kreves av dem. Vil de da reagere uønsket på omgivelsenes krav og forventninger? Jeg oppfatter

dagstavle og hvordan den blir brukt som et verktøy som kan fungere for vellykket arbeid med utagerende atferd. Et annet verktøy som informantene mine nevner, er tiltaksplaner. Sollesnes (2008) trekker frem i Sollesnes (2018) at den menneskelige faktoren i et tiltak, kan ha en avgjørende betydning. Videre sier han hva den enkelte profesjonelle legger i vellykket tiltak, er knyttet til holdninger, verdier og toleranse (s.14). Thea fremhever dette, som blant annet også Sollesnes (2018) gjør, da hun trekker frem at en må bruke mye tid på å finne ut hva som utløser den utagerende atferden, og hun lager tiltaksplaner ut ifra det. Videre sier hun tiltakene må være gjennomførbare på barnets nivå, og det må ikke være for mange tiltak. I likhet med Thea lager Kjersti tiltaksplaner etter hva som utløser den utagerende atferden. Utsagnene til de tre informantene blir støttet av Drugli (2013) som peker på at det er viktig at de som er rundt barnet undersøker hvilke kontekster den aggressive atferden oppstår. Videre sier hun det kan være mange ulike faktorer i barnets miljø som utløser atferdsvanskene, og det må da lages tiltak som er gjennomførbare på barnets nivå. Gode redskaper som kartleggingsverktøy er viktig for at en skal klare å skille mellom normal vanskelig atferd og alvorlige atferdsvansker (s.50). Også Kinge (2015) hevder at dersom vi møter barn som utfordrer oss, med en åpen nysgjerrighet på og undring over hva deres atferd er uttrykk for, i den hensikt å forstå mer, bredere og dypere, kan imidlertid veien til de gode virksomme, treffsikre og utviklingsstøttene tiltakene bli vesentlig forkortet (s.18). Dette viser meg at funn fra mine informanter som i stor grad sammenfaller med teori om hva som er viktige faktorer for vellykket arbeid med utagerende atferd.

Kinge (2015) hevder for at vi voksne som møter barnet i en profesjonell sammenheng skal ha forståelse og innsikt, må vi ha empati. Videre sier hun for å kunne støtte barn til å bli en god samhandlingspartner trenger vi vår innlevelse, og vi trenger vår evne til å gå med barnet (s.26). En bevissthet i personalet rundt egen rolle i møte med barna, og den voksne sin påvirkningskraft ut ifra personlige egenskaper som blant annet empati blir fremhevet av Kinge (2015), noe jeg også finner hos mine informanter. Thea mener en må ta i bruk teori og ha kompetanse for å skape vellykket arbeid med utagerende atferd. Hun sier personalgruppen må diskutere og bruke mye tid på å reflektere over eget arbeid. Kjersti er opptatt av at personalgruppen skal ha samme forståelsen for barn med utagerende atferd. Hun mener en må se barnets behov og ha evnen til å sette seg inn i situasjonen. Videre sier Kjersti vi skal være profesjonelle voksne. Dette støttes også av Ogden (2015) som trekker frem få barn per voksen, et godt utdannet og stabilt personal høyner kvaliteten av omsorgen for barna. Han hevder prosesskvaliteten blir påvirket av forholdstallet mellom barn og voksne. Dette begrunner han med at flere voksne gir bedre muligheter for å styrke kvaliteten på relasjoner og samhandling (s.73).

I løpet av intervjuene mine la jeg merke til Thea sin interesse for barn med utagerende atferd. Hun virket veldig entusiastisk når hun pratet og jeg kunne se at hun hadde en lidenskap for dette. Som tidligere nevnt i empirien er Thea ressurs veileder for programmet være sammen. Hun har med andre ord mye kunnskap og kompetanse om voksenrollen. Ut ifra teori som er trukket frem, kan det virke som at informantene mine utviser et profesjonelt arbeid basert på kunnskap og med empati og innlevelseskompetanse. Det kan også se ut til at jo mer kunnskap og kompetanse, i form av for eksempel rollen som veileder i et program som være sammen, der fokuset er rettet mot nettopp å tilrettelegge og utvikle praksis for å møte barn med utfordrende atferd på en best mulig måte, kan ha stor verdi for utvikling av læringsmiljø der forebygging blir vektlagt i større grad enn ellers.

5.3 Betydningen av relasjoner mellom voksne og barn for vellykket arbeid med utagerende atferd?

Kinge (2015) sier mer enn noen andre har de utfordrende barna behov for å oppleve omsorg, empati og akseptering rundt seg. Barn vil som oftest ikke gjøre negative handlinger, men kanskje barnet har så mye energi, kreativitet og nysgjerrighet at en ofte handler før en tenker. Da kan det være godt med en som ser bakenfor barnets handlinger og trøster og oppmuntrer (s.59). Kjersti sitt utsagn: «Det har mye å si om hvilke «briller» en tar på seg i ulike situasjoner, og vi kan vise ulike holdninger med kroppsspråk» synes jeg var et fint og sammensatt utsagn med tanke på hva Kinge (2015) hevder. Disse såkalte «brillene» gidde meg inspirasjon til oppgavetittelen, og «brillene» kan fortelle oss mye om betydningen for hvor viktig det er å ha kompetanse og kunnskap for vellykket arbeid med utagerende atferd. Mette mener noen voksne har evnen til å kunne sette seg inn i barns ulike behov, andre har den ikke. Videre sier hun voksne som har denne evnen, får lettere relasjon med barn som har utagerende atferd. Dette støttes av Kinge (2015) som trekker frem at når en jobber med barn med utagerende atferd må vi endre holdningene og tilnærmingene våre. Dette kan føre til at vi får en bedre relasjon med barnet, og barnet vil fange opp våre positive holdninger (s.10). Kjersti mener det er avgjørende hvordan en møter barn, dette utsagnet kan også støttes av det Kinge (2015) trekker frem om relasjoner og tilnærming. Olsen (2016) mener evnen til å bygge gode, positive relasjoner i samspill med andre krever en gitt kompetanse (s.16). Spurkeland (2013) hevder hver gang vi møter andre mennesker og blir utfordret i måten vi kommuniserer på blir kompetansen aktivert. Relasjonskompetanse kan utvikles og er ikke noe statisk (Olsen, 2016, s.59). Jeg reflekterer over hva som skjer med relasjonen dersom voksne eller barn ikke har relasjonskompetanse. Relasjonserfaringer med andre personer utvides i tidlig alder ved en god og trygg tilknytningsprosess. Tilknytningsprosessen oppstår mellom det lille barnet og den nærmeste omsorgspersonen ved å få

grunnleggende behov som mat, stell og trygghet (Sollesnes, 2018, s.70). Fogany i Sollesnes (2018) har forsket på barns evne til å regulere følelser, og han fant da ut at trygg tilknytning bidrar til at barnet seinere klarer å regulere følelser, å skille mellom ulike type følelser og å forstå andres følelser på en meningsfull måte (s.70). Ved en utrygg, unnvikende tilknytningsprosess mener Drugli (2012) barnet har indirekte lært at det å knytte seg til andre mennesker ikke er så viktig. Videre hevder hun tilknytningsprosessen sies å være viktig for hvordan barn evner å møte relasjoner det blir en del av senere i livet (Sollesnes, 2018, s.70). For meg kan dette anses som om relasjoner har en innvirkning på arbeidet med utagerende atferd hos barn. Når Thea trekker frem «hva den voksne selv har i ryggsekken» forstår jeg det i sammenheng med hva Sollesnes (2018) hevder om relasjonserfaringer. En må kunne det selv for å lære det ifra seg. Voksne må ha gode relasjonserfaringer og kompetanse med seg i «ryggsekken» for å kunne gi det videre til barna. Dette vil da bidra til at barna erfarer gode relasjoner.

Spurkeland (2013) trekker frem i Olsen (2016) relasjonskompetanse beskrives som ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, vedlikeholder og reparerer relasjoner mellom mennesker (s.59). Disse ferdighetene som Spurkeland (2013) trekker frem er også informantene mine opptatt av. I løpet av intervjuet trekker de frem disse ferdighetene ved nesten alle spørsmål, og påpeker hvor viktig det er å ha kompetanse når det kommer til å arbeide med utagerende atferd hos barn.

5.4 Konsekvenser for barn med utagerende atferd i sammenheng med personalet sin kunnskap, holdninger og tilrettelegging i hverdagen

Drugli (2013) hevder at barn som forsetter å vise en negativ atferd selv om den sosiokognitive kompetansen øker, kan være verdt å være oppmerksom på (s.48). Kan det med dette tenkes at barn med utagerende atferd som ikke fanges opp er vi med på å fremme en varig negativ atferd? Videre hevder Drugli (2013) at selv om sinne er en normal reaksjon hos mennesker, kan barn som ikke lærer å kontrollere sinne sitt streve i samspill med andre, og i verste fall bli sosialt ekskludert fra jevnaldersfelleskapet (s.48). Kinge (2015) sier når barn opptrer utagerende kan våre holdninger og handlinger være med på å påvirke direkte det som skjer i barnet, og det som skjer mellom barnet og andre (s.18). Videre hevder hun atferdsregulerende tiltak kan ha motsatt effekt, det kan bidra til at atferden til barnet trappes opp (s.18). I sammenheng med hva Drugli (2013) hevder og hva Kinge (2015) hevder, kan det se ut som at atferden til barnet vil kunne bli en fastlåst strategi og skape en reaktiv eller proaktiv aggresjon, dersom en ikke tilrettelegger riktig for barnet. Dette støttes av Drugli (2013) som sier dersom barnets atferd allerede er rullet og blitt fastlåst, trengs det derimot tiltak rettet mot både barnet og barnets miljø for å skape atferdsendring. Gode redskaper som

kartleggingsverktøy er viktig for at en skal klare å skille mellom normal vanskelig atferd og alvorlige atferdsvansker (s.50).

6.0 Avslutning

Formålet med denne oppgaven var å innhente mer kunnskap om temaet utagerende atferd hos barn. Jeg ønsket å finne svar på min problemstilling: «Hvordan arbeide forebyggende med utagerende atferd hos barn i alderen 3-6 år?». Gjennom en kvalitativ undersøkelse, har jeg undersøkt hvordan tre barnehagelærere i tre ulike barnehager arbeider med utagerende atferd hos barn.

I innledningen stilte jeg noen spørsmål som jeg ønsket å finne svar på, utagerende atferd hos barn er et stort tema som ikke nødvendigvis har en endelig konklusjon eller noe fasitsvar. Jeg har allikevel gjort meg noen tanker rundt disse spørsmålene. Gjennom oppgaven min har jeg fått inntrykk av at personalets kunnskap, kompetanse og holdninger påvirker arbeidet vårt i møte med barna. Ut ifra informasjon og kunnskap fra informantene mine og teoretikere kommer det tydelig frem i oppgaven at relasjoner og holdninger spiller en stor rolle når det kommer til forebyggende arbeid med utagerende atferd hos barn. Informantene mine hevder de kan se at barns atferd endres etter hvilke voksne som er i samhandling med barnet, med tanke på relasjoner. Informantene er opptatt av å kunne se, forstå og sette seg inn i barnets situasjon. Videre trekker de frem gode tiltaksplaner, personalsamarbeid, kunnskap og kompetanse som faktorer i arbeidet med utagerende atferd. Dette støttes også av ulike teoretikere som jeg trekker frem i oppgaven. I innledningen skrev jeg om rammeplanen som et verktøy for barnehagen. Personalet i barnehagen har ansvar for å følge opp alle barn. De voksne må ta i bruk kompetanse og ha kunnskap for å kunne legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt felleskap for barna. Det er ikke nødvendigvis slik at barn med utagerende atferd opplever å alltid være i positivt samspill med andre i barnehagen, med det er en selvfølge at personalet tilrettelegger og veileder for å skape en best mulig hverdag for disse barna. Det er også viktig at de voksne er til stede og kan observere barna for å finne ut hva som utløser den utagerende atferden. Bevisstgjørelse i felleskap blant personalet er betydningsfullt for å utveksle kompetanse og erfaringer slik at det pedagogiske arbeidet med utagerende atferd kan forberedes og videre utvikles.

Temaet utagerende atferd hos barn er interessant og bredt. Jeg har drøftet litt om konsekvenser for barn som ikke får riktig tilrettelegging og oppfølging, men det er også noe jeg kunne tenke meg å forske videre på i en annen oppgave. Gjennom oppgaven har jeg funnet ut at som kommende barnehagelærer trenger jeg å kontinuerlig reflektere over egne handlinger. Dette studiet har gitt meg gode ideer og inspirasjon for videre utvikling i yrket mitt.

Litteraturliste

Bergsland, M.D.(Red.). (2014). *Bachelor oppgaven i barnehagelærer utdanningen*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving (6.utg.)*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Drugli, M.B. (2018). *Atferdsvansker hos barn. Evidensbasert kunnskap og praksis*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS.

Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no>

Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Olsen, M. H. (Red.). (2016). *Relasjoner i pedagogikken. I lys av Baumans teorier*. Oslo: Universitetsforlaget.

Roland, P. & Størksen, I. (2012). *Alle barn på jorden har den samme rett. Den autoritative voksenrollen og relasjonsarbeid i barnehagen*. Oslo: IdeHospitalet AS.

Sollesnes, T. (2018). *Vellykket arbeid med vanskelig atferd*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Informasjonsskriv

Jeg studerer barnehagelærer ved høgskolen på Vestlandet, Campus Sogndal. I løpet av høsten 2020 skal jeg skrive en bachelor oppgave der temaet er utagerende atferd hos barn, denne intervjuundersøkelsen kommer til å handle om det temaet. Problemstillingen min er: «Hvordan arbeide forebyggende med utagerende atferd hos barn i alderen 3-6 år?». Som deltaker i en intervjuundersøkelse har du krav på anonymitet. Det vil ikke bli stilt spørsmål som får frem hvor du jobber eller hvem du er. Formålet med intervjuet er at jeg ønsker mer kunnskap på temaet og hvordan du som fagperson jobber med utagerende atferd hos barn. Jeg har valgt informanter fra ulike barnehager for å se og sammenligne hvordan de ulike barnehagene jobber. Jeg vil gjennomføre intervjuet ved å ta notater underveis, ingen lydopptak. Sitater kan bli gjentatt i oppgaven min, men da fra en fiktiv person. Informasjonen som blir gitt under intervjuet, vil bli holdt til oppgaven er levert 7 januar 2021. Intervjuet er individuelt og vil ta ca. 30-45 min, det kan gjennomføres ved direkte møte, eller via skype/zoom.

Mvh Linn Stensland

Epost: linnstensland@gmail.com

Mobil: 40210272

Navn på veileder: Merete Nornes- Nymark.

Epost: Merete.Nornes.Nymark@hvl.no

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

- 1) Hva er du utdannet som, og hvilke jobberfaringer har du?**

- 2) Hva legger du i begrepet utagerende atferd?**

- 3) Hvilke assosiasjoner får du når du tenker på utagerende atferd hos barn i alderen 3 – 6 år?**

- 4) Hvordan arbeider personalet på din avdeling med sin kompetanse for å forebygge utagerende atferd?**

- 5) Hvilke rutiner/ pedagogiske strategier bruker dere når dere har barn med utagerende atferd?**

- 6) Opplever du at barns atferd kan endres etter hvilken voksen som er i samhandling med barnet, med tanke på relasjoner?**

- 7) Hva tenker du om din rolle og ansvar som pedagogisk leder når du har barn som viser utagerende atferd?**

- 8) Kan du si noe om utfordringer eller hindringer som du tenker er viktige/ eller har betydning for ditt arbeid med barn som viser utagerende atferd**